

Вперше я побачив Діна¹ невдовзі після того, як розлучився з дружиною. Я саме одужав від серйозної недуги, про яку не надто хочу говорити, тож скажу лише, що вона мала стосунок до жалюгідного виснажливого розлучення і мого відчуття, ніби все довкола мертво. З появою Діна Моріарті почалася та частина мого життя, яку можна назвати життям у дорозі. Раніше я часто мріяв про подорож на Захід, щоб побачити країну, постійно будував туманні плани, але ніколи не полишав дім. Дін — бездоганий подорожній, адже він власне й народився в дорозі, коли 1926-го року його батьки проїжджали своєю таратайкою через Солт-Лейк-Сіті на шляху до Лос-Анджелеса. Вперше я почув про нього від Чеда Кінга, який показав мені кілька його листів, написаних у колонії для неповнолітніх

¹ В оригінальному сувої «В дорозі» Джек Керуак використовував реальні імена людей, які стали прототипами тих чи тих персонажів, однак у процесі редагування імена були змінені. Так для Сала Парадайза прототипом слугував сам Джек Керуак, а для Діна Моріарті — Ніл Кесседі (*англ. Neal Cassady; 1926–1968*), ключова фігура біт-покоління і психоделічного руху 1960-х, який також став прототипом для персонажів багатьох творів таких авторів, як Аллен Гінзберг, Джон Клееллон Голмс, Чарльз Буковскі, Кен Кізі, Гантер С. Томпсон, Том Вулф та ін. — *Тут і далі прим. пер.*

у Нью-Мексико. Ці листи неабияк зацікавили мене, бо ж у них він так наївно й мило просив Чеда навчити його всього, що Чед знав про Ніцше, й усіх інших дивовижних інтелектуальних штук. Якось ми з Карло² обговорювали ці листи й міркували, чи познайомимося коли-небудь із дивним Діном Моріарті. Все це відбувалося дуже давно, коли Дін іще не був такий, як тепер, коли він був оповитим таємницею неповнолітнім в'язнем. Потому з'явилися новини, що Діна випустили з колонії і що він уперше їде в Нью-Йорк; також ходили чутки, ніби він щойно одружився з дівчиною на ім'я Мерілу.

Одного дня я валандався студмістечком, і Чед та Тім Грей розповіли мені, що Дін зупинився на хаті без опалення в Східному Гарлемі, Іспанському Гарлемі. Дін прибув минулого вечора, він вперше потрапив до Нью-Йорка разом зі своєю вродливою і хвацькою крихіткою Мерілу; вони зішли з автобуса «Грейгаунд» на 50-й Стріт, завернули за ріг у пошуках місця, де б поїсти, потрапили на заклад Гектора, і звідтоді кафетерій Гектора завжди був для Діна важливим символом Нью-Йорка. Вони не пошкодували грошей на гарні великі глазуровані тістечка та профітролі.

Дін увесь час говорив Мерілу щось на кшталт: «Ось бач, любя, ми в Нью-Йорку, і хоча я ще не розповів тобі всього, про що думав, коли ми перетинали Міссурі, а саме тоді, коли проїжджали колонію Бунвіль, яка нагадала мені про власні проблеми з законом, зараз абсолютно необхідно відкласти всі наші любовні витівки

² Аллен Гінзберг (англ. Allen Ginsberg; 1926–1997) — культовий американський поет, один із найбільш знакових представників біт-покоління.

й негайно взятися за побудову конкретних планів щодо заробітків...» — і так далі, як він зазвичай робив у ті перші дні.

Ми з чуваками завітали до його холодної квартири, і Дін відчинив нам двері в самих трусах. Мерілу зістрибнула з дивана; Дін відрядив мешканця квартири на кухню, ймовірно, щоб приготувати кави, доки сам вирішував свої любовні питання, адже для нього секс був єдиною святою і важливою річчю в житті, попри те, що йому доводилося тяжко гарувати, аби забезпечити себе. Це було помітно з того, як він стояв, як похитував головою із завжди опущеним поглядом і кивав, ніби молодий боксер, який слухає настанови тренера і, прагнучи створити враження, ніби чує кожнісіньке слово, вставляє тисячі «так» і «точняк». З першого погляду Дін нагадав мені молодого Джина Отрі — підтягнута постава, вузькі стегна, блакитні очі, справжній оклахомський говір — герой засніженого Заходу з бакенбардами. Насправді ж, він дійсно нещодавно працював на ранчо Еда Волла в Колорадо, перед тим як побратися з Мерілу й податися на Схід. Мерілу була гарненькою білявкою з величезними кучерями, схожими на море золота; вона сиділа на краєчку дивана, склавши руки на колінах, із широко розплющеними сіро-синіми очима провінціалки, адже опинилася в жахливій сірій нью-йоркській халупі, про які чула ще на Заході, і чекала, мов довгов'яза змарніла сюрреалістична жінка Модільяні в солідному передпокої. Та попри зовнішність милої маленької дівчинки, вона була ще й страшенно дурна і здатна на жахливі витівки. Тієї ночі ми пили пиво, боролися на руках і теревенили до самого світанку, а вранці, коли всі сиділи й мовчки докурювали

«бички» з попільничок у сірому світлі похмурого дня, Дін нервово підвівся, походив хатою, подумав і вирішив змусити Мерілу приготувати сніданок та підмести підлогу. «Це я до того кажу, люба, що мусимо ворушитися, інакше все висітиме в повітрі, нам бракуватиме істинного знання, кристалізації наших планів». На тому я забрався геть.

Наступного тижня він зізнався Чеду Кінгу, що йому конче треба навчитися в нього писати; Чед сказав, що я — письменник і що поради треба просити в мене. Тим часом Дін влаштувався працювати на стоянку, посварився з Мерілу в їхньому помешканні в Гобокені — бознавіщо вони переїхали туди взагалі — і вона геть знавісніла, зробилася такою мстивою, що заявила на нього в поліцію, висунувши якесь брехливе безумне, вигадане в істериці звинувачення, і Дін був змушений накивати з Гобокена п'ятами. Тож залишився без житла. Він одразу ж подався в Патерсон, у Нью-Джерсі, де я мешкав зі своєю тіткою, відтак одного вечора, коли я саме займався навчанням, почувся стукіт у двері і на порозі постав Дін, вклонившись і улесливо розшаркавшись у пійтмі коридору, він сказав:

— Прив-і-іт, пам'ятаєш мене, я — Дін Моріарті? Я прийшов просити, щоб ти показав мені, як писати.

— А де Мерілу? — запитав я, і Дін відповів, що вона, найімовірніше, подалася на панель, заробила там кілька баксів і повернулася до Денвера — «шльондра!» Тож ми пішли на пиво, бо не мали змоги поспілкуватися так, як нам того хотілося, у присутності моєї тітки, яка сиділа у вітальні й читала газету. Вона кинула на Діна один єдиний погляд і вирішила, що він безумець.

У барі я сказав Діну:

— Чорт, старий, мені ж ясно як день, що ти припхався до мене не лише тому, що тобі кортить стати письменником, та й що я зрештою про це знаю, крім того, що треба братися за цю справу із запалом бензедринового торчка.

На що він відказав:

— Так, звісно, я шарю, про що ти, і насправді я думав про всі ці проблеми, але я прагну усвідомлення тих факторів, від яких, якби ми залежали від дихотомії Шопенгауера, будь-яка внутрішньо усвідомлена... — і так далі; він розводився про речі, у яких я нічогісінько не петрав, та й він, власне, теж. У ті дні він справді не розумів, про що говорив; інакше кажучи, він був юним зеком, схибленим на звабливих перспективах стати справжнім інтелектуалом, і йому подобалося говорити таким тоном і такими словами, хіба що змішуючи все до купи, яких він нахапався від «справжніх інтелектуалів» — однак, запевняю, щодо всього іншого він був геть не такий наївний, і йому знадобилося лише кілька місяців із Карло Марксом, аби цілком собі бути *в темі* всіх словечок і жаргону. Втім, ми порозумілися на інших рівнях безумства, і я погодився вписати його в себе вдома, доки він не знайде роботи, ба більше, ми домовилися коли-небудь податись на Захід. Це була зима 1947-го.

Якось увечері, коли Дін вечеряв у мене вдома — на той час він уже влаштувався на стоянку в Нью-Йорку, — він нахилився мені до вуха, поки я хутко друкував на машинці, і мовив:

— Ходімо, старий, ці кралі не чекатимуть, швидше.

На що я відказав:

— Зажди хвилинку, поїдемо разом, щойно я доб'ю цю главу, — і то була одна з найкращих глав у книжці. Затим ми одягнулися й погнали в Нью-Йорк на зустріч із якимись дівками. Їдучи в автобусі дивною флуоресцентною

порожнечею тунелю Лінкольна, ми спиралися один на одного, вимахували руками, викрикували, захоплено теревенили, і я почав відчувати той самий шал, що й Дін. Він був простим хлопцем у неймовірному захваті від життя, і попри те, що був пройдисвітом, розводив лише тому, що сказано хотів жити і спілкуватися з людьми, які інакше не звернули б на нього жодної уваги. Він розводив мене, і я це знав (кімната, харчі, «як писати» тощо), і він знав, що я знаю (це було основою наших стосунків), але мені було байдуже, і ми чудово ладнали — ні докучань, ні потакань; ми ходили довкола один одного навшпиньки, мов нові нерозлучні друзі. Я почав учитися в нього так само, як він, імовірно, вчився в мене. Про мою роботу він казав: «Уперед, усе, що ти робиш, — круте». Він спостерігав з-за плеча, як я пишу історії, і кричав: «Так! Точняк! Ого! Старий!», а ще: «Ух!», і витирав обличчя хустинкою. «Ого, старий, ще стільки всього треба зробити, стільки всього написати! Як би це бодай *почати* переносити все на папір, не стримуючи себе переінакшеннями й не зациклюючись на всіляких там літературних обмеженнях і граматичних забобонах...».

— Точняк, старий, тепер ти заговорив.

І я побачив щось на кшталт священної блискавки, яка промайнула в його збудженні й видіннях, які він описував настільки нестримно, що люди в автобусах озиралися поглянути на «перезбудженого психа». На Заході він провів третину свого життя в більярдній, третину — в тюрмі, і ще третину — в публічній бібліотеці. Люди бачили, як він, простоволосий, зनावісніло мчав зимовими вулицями, несучи в більярдну книжки, чи здирався на дерева, щоб потрапити на мансарди до друзів, де цілими днями читав або переховувався від лягавих.

Ми приїхали в Нью-Йорк — не пригадую, яка вже там склалася ситуація, начебто до двох кольорових дівок, — дівок там не виявилось; вони мали побачитися з ним в їдальні, але зрештою продинамили. Ми побували на його стоянці, де йому треба було дещо зробити — перевдягнутися у сторожці, причепуритися перед тріснутим дзеркалом тощо, і вже тоді рушили далі. Того вечора Дін познайомився з Карло Марксом. Коли Дін познайомився з Карло Марксом, сталася надзвичайна річ. Два гострі уми, що ними вони й були, припали один одному до душі, мов за помахом руки. Перетнулися два пронизливі погляди — святого пройдисвіта з блискучим розумом і сумовитого поета-пройди з темною душею, тобто Карло Маркса. Звідтоді я бачився з Діном дуже рідко й трохи про це шкодував. Їхні шаленства зіштовхнулися лоб у лоб, я ж проти них був телепнем, я за ними не встигав. Саме тоді й закрутився безумний вир усього, що мало статися потім; у ньому змішаються всі мої друзі й рештки моєї родини та розвіються великою хмарою пилу в Американській Ночі. Карло розповів йому про Старого Бика Лі³, Елмера Гассела⁴, Джейн⁵: Лі вирощував у Техасі траву, Гассел сидів на острові Райкерс⁶, Джейн вешталася по Таймс-сквер у бензедринових

3 *Вільям С. Берроуз* (англ. *William S. Burroughs*; 1914–1997) — американський письменник і есеїст, важлива фігура біт-покоління.

4 *Герберт Ганке* (англ. *Herbert Huncke*; 1915–1996) — американський письменник і поет, представник біт-покоління, якому приписують авторство терміна «розбите покоління».

5 *Джоан Воллмер* (англ. *Joan Vollmer*; 1923–1951) — ключова представниця біт-покоління, дружина Вільяма С. Берроуза.

6 *Райкерс* (англ. *Rikers Island*) — острів-в'язниця в протоці Іст-Ривер у межах міста Нью-Йорк.

галюцинаціях із донечкою-немовлям на руках і врешті-решт опинилася в клініці Бельвю. А Дін розповів Карло про невідомих йому людей із Заходу, таких як Томмі Снарк — клишоногу акулу більярду, картяра і святого педераста. Він розказав про Роя Джонсона, Велетня Еда Данкела, своїх друзів дитинства, вуличних кентів, незліченних подружок, секс-вечірки і порнографічні картинки, своїх героїв, героїнь, пригоди. Вони разом мчали вулицями, роздивлялися все на своєму шляху, як звикли робити в ті дні, усе те, що згодом стало незрівнянно сумніше, зрозуміле й порожнє. Утім, тоді вони витанцювували вулицями, мов навіжені, а я плентався позаду, як робив протягом усього свого життя, слідуючи за цікавими мені людьми, адже єдиними людьми для мене є шаленці, ті, хто має шал до життя, шал до розмов, шал до спасіння, жадає всього водночас, ті, хто ніколи не позіхає і не каже банальних речей, натомість палає, палає, палає, мов приголомшливі жовті феєрверки, чії вибухи нагадують павуків на тлі зірок, у чийому осерді палахкотить блакитний вогник, хлоп, і всі такі: «О-о-о!». Як називали таку молодь у Німеччині доби Гете? Палко прагнучи навчитися писати, як Карло, Дін передусім відкрив йому свою широку, спраглу любові душу, яка буває лише в пройдисвіта. «А тепер, Карло, дай сказати мені — ось, що я скажу...». Я не бачив їх зо два тижні, і за цей час вони зцементували свої стосунки до диявольських за своїми масштабами цілодобових розмов.

Затим настала весна, чудовий час для подорожей, і всі в нашій розкиданій компанії готувалися до мандрівок. Я гарував над романом і, коли перемахнув за половину, після поїздки з тіткою на Південь до мого брата Рокко, приготувався вперше вирушити на Захід.

Дін уже поїхав. Ми з Карло провели його до авто-станції «Грейгаунд» на 34-й Стріт. На другому поверсі там можна було сфоткатися за четвертак. Карло зняв окуляри і скорчив зловісну міну. Дін знявся у профіль, манірно озирнувшись. Я сфоткався в анфас, через що скидався на тридцятирічного італійця, ладного прикінчити будь-кого, хто згадає його матір лихим словом. Цю фотку Карло і Дін акуратно розрізали бритвою навпіл і поклали половинки собі в гаманці. Для довгої поїздки в Денвер Дін вбрався у справжній діловий костюм, які носять на Заході; він завершив свій перший нью-йоркський загул. Я кажу «загул», але насправді він лише гарував на стоянках, мов віл. Найнеймовірніший паркувальник на землі, він міг відігнати тачку задки на швидкості сорок миль за годину в напхом напханому місці, пригальмувати біля стіни, вистрибнути, промчати між бамперів, заскочити в іншу тачку, розвернутися на швидкості п'ятдесят миль за годину на найвужчій ділянці, хутко загнати її задки в тісну комірку, *гряк*, рвонутися ручник так, що машина аж підстрибувала, коли він з неї вискакував; тоді миттю до будки по талон, прискоритись, мов бігун-чемпіон, вручити талон, стрибнути в щойно прибулу тачку, доки власник іще однією ногою в ній, прошмигнути буквально під нього, поки той вилазить, завести, одночасно брязнувши дверцятами, з ревом погнати до наступної вільної комірки, розворот, заїзд, гальма, вистрибнув, побіг; і так без упи-ну по вісім годин щовечора, у вечірні години пік, і після робочого дня, і після вистав, у засмальцьованих, залитих шмурдяком штанах, пошарпаній куртці з підпушкою та розбитих шкарах із відклеєними підощвами. А тепер він купив собі новий костюм, аби повернутися додому; синій у тонку смужку, жилетка і все таке — одинадцять

баксів на Третій авеню, а ще годинник, ланцюжок до нього і портативну друкарську машинку, на якій почне писати в денверській мебльованій кімнаті, щойно підшукає собі там роботу. На прощання ми повечеряли сосисками з бо-
бами в «Райкерс» на Сьомій авеню, а тоді Дін сів в автобус до Чикаго і помчав у ніч. Ось і поїхав наш ковбой. Я пообі-
цяв собі податися в тому самому напрямку, щойно весна розквітне по-справжньому й розчистить земні шляхи.

І саме так, насправді, розпочалися всі мої подорожі, і те, що сталося потім, — надто неймовірне, щоби про це не розповісти.

Так, і це не лише тому, що я був письменником і потребував нових вражень, не тому, що хотів пізнати Діна краще, не тому, що моє життя, сповнене валанданням по студ-
містечку, заиклилося і втратило сенс, а тому, що чомусь, попри відмінності в наших вдачах, він нагадував мені дав-
но втраченого брата; його страждення вилицювате лице з довгими бакенбардами й жилава спітніла шия викликали в мене спогади про дитинство на звалищах фарбувальень, на купальнях і берегах Пассаїка в Патерсоні. Його брудний робочий одяг сидів на ньому настільки вишукано, що здавалося, нібито навіть у кравця не купити кращого, хіба лишень заслужити в Природного Кравця Природної Радості, як це зробив Дін під час своїх поневірянь. І в його збудже-
ній манері говорити я знову чув голоси давніх товаришів і братанів під мостом, серед мотоциклів, у завішаних бі-
лизною подвір'ях та на сонних східцях будинків, де пополудні хлопці бренькали на гітарах, поки їхні старші брати працювали на фабриці. Усі решта моїх тодішніх друзів були «інтелектуалами» — Чед — антрополог-ніцшеанець, Карло Маркс зі своїми безумними сюрреалістичними

розмовами, тихим голосом і пильним поглядом, Старий Бик Лі, який критикував усе на світі своїм тягучим говором — або ж слизькими злодіями, такими як Елмер Гассел зі своїм презирливим вишкіром; та ж таки Джейн Лі, яка валялася на встеленому східним покривалом дивані й фиркала над сторінками *New Yorker*. Дін же мав так само відточений, блискучий і довершений розум без нудного інтелектуального лоску. До того ж його «шахраюватість» не була суворою і презирливою; це був дикий виплеск американської радості, що завжди казала «так»; це було щось західне, завивання західного вітру, ода Рівнин, щось нове, давно напророчене; давно очікуване (він крав машини тільки задля розваг). Крім того, всі мої нью-йоркські друзі відстоювали кошмарні песимістичні позиції, критикували суспільство й висловлювали свої нудні вчені, політичні або психоаналітичні погляди, натомість Дін просто мчав життям, спраглий хліба й кохання; і байдуже, чого саме, «аби лиш вийшло вдуги ту кралечку, старий, ох і штучка ж у неї межі ніг» та «аби лиш було що пожерти, малий, чув? Я зголоднів, я вмираю від голоду, ходімо жертви вже!» — і ми мчали *жертви*, бо ж, як сказано про це в Еклезіаста: «Оце твоя доля під сонцем».

Західний родич сонця, Дін. І хоча тітка застерігала, що він втягне мене у халепу, я чув новий поклик, бачив нові горизонти й замолоду вірив у них; а всі ті невеличкі негаразди та навіть Дінова зрада, коли мій друг, як він зрештою і зробить, полишить мене голодним, хворим і прикутим до ліжка — хіба це мало значення? Я був молодим письменником, і мені кортіло в подорож.

Я знав, що десь на шляху трапляться дівчата, видіння, все що завгодно; десь на шляху мені до рук потрапить перлина.